

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо забезпечення самостійної роботи
студентів з дисципліни
“Красназнавство”
(для бакалаврів, спеціалістів)

МАУП

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2009

Підготовлено професором кафедри інформаційно-комп'ютерних технологій у медицині та екології *Ф. В. Вольвачем*

Затверджено на засіданні кафедри інформаційно-комп'ютерних технологій у медицині та екології (протокол № 16 від 26.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Вольвач Ф. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Красзнавство” (для бакалаврів, спеціалістів). – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. – 12 с.

Методична розробка містить пояснювальну записку, тематичний план дисципліни “Красзнавство”, методичні вказівки для самостійного вивчення кожної теми, теми рефератів, контрольні питання, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Краєзнавство — це широка сфера досліджень, об'єктом яких є український етнос, нація, Земля, природа, територія у її багатосторонніх проявах, зв'язках і опосередкуваннях.

Краєзнавство сприяє формуванню культури і вихованню молоді в дусі патріотизму. Всебічні краєзнавчі знання про Україну та її окремі регіони необхідні для успішного туристичного менеджменту і туристичної індустрії.

Особливістю цієї програми є відхід від традиційного опертя на місцевий, локальний матеріал, оскільки в масштабі України така програма була б за громіздкою. Натомість основна увага зосереджена на теоретико — з'ясувальних питаннях і найбільш характерних для України в цілому проблемах, явищах, обізнаність з якими може бути помічною для туристичного бізнесу і туристичного менеджменту, враховуючи майбутній фах слухачів цього курсу.

Курс розраховано на 54 години і завершується екзаменом.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “КРАЄЗНАВСТВО”

№ п/п	Назва змістового модуля та теми
1	2
	<i>Змістовий модуль I. Вступ до курсу “Краєзнавство”</i>
1	Роль і місце краєзнавства в системі знань про природу, людину і культуру
2	Соціальні функції краєзнавства
	<i>Змістовий модуль II. Українська земля</i>
3	Українські землі як природна одиниця
4	Геопросторова диференціація розселення людності
	<i>Змістовий модуль III. Краєзнавство як складова національної культури</i>
5	Культурна і природна спадщина України
6	Тринітарна сутність краєзнавства

1	2
	Змістовий модуль IV. Рекреаційно-оздоровчий потенціал України
7	Природні ресурси та їхні рекреаційно-оздоровчі властивості
8	Погода і здоров'я
Разом годин: 54	

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для самостійного вивчення кожної теми

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. Вступ до курсу “Краєзнавство”

Тема 1. Роль і місце краєзнавства в системі знань про природу, людину і культуру

Краєзнавство як розділ географії, що вивчає просторову диференціацію культури, взаємний вплив природи, етноміки і культури.

Зв'язок краєзнавства з політичною економією (господарство), демографією (статистика), історією (матеріальна культура), соціологією (середовище), етнологією (розміщення людей), антропологією (вплив географічного середовища на формування людських рас).

Теми рефератів

1. Домінування матеріального в духовному розвитку людей в етнологічній школі Ф.Гребнера.
2. Вплив географічних умов на геопросторове розселення народів.

Контрольні питання

1. Як краєзнавство співвідноситься з соціальною географією?
2. Які парадигмальні зміни в економічній географії відбулися протягом XX століття?

Література [4; 5; 7; 21; 31; 37; 39; 48]

Тема 2. Соціальні функції краєзнавства

В сфері освіти і виховання — формування ціннісних настановлень щодо нематеріального збагачення людини, виховання культурного, всебічно освіченого і національно свідомого громадянина.

В сфері бізнесу — сприяння розвитку туристичної індустрії шляхом залучення до-тур проектів, культурологічного та історичного ресурсу місцевості.

Тема рефератів

1. Японська модель нематеріального збагачення людини: її сутність і призначення.
2. Форми і методи використання краєзнавчої інформації для цілей туризму.

Контрольні питання

1. В чому полягає педагогічне завдання і надзавдання краєзнавства?
2. Що таке “культура біологічного сліду” та як вона трансформується в культуру людських спільнот?

Література [1; 5; 7; 9; 12; 25]

Змістовий модуль II. Українська земля

Тема 3. Українські землі як природна одиниця

Природні межі і властивості українських земель.
Географічне положення. Границі української національної території. Границі й територія трьох українських держав.
Давні і нові столиці України.

Тема рефератів

1. Кордони і територіальна єдність України в контексті сучасних геополітичних процесів.
2. Південні кордони Українських земель.
3. Просторово-часові основи краєзнавства.
4. Крим — шлях до України.

Контрольні питання

1. Що таке українська земля? В чому полягають її функції щодо української людності?
2. В чому полягає роль українських земель як об'єднавчого фактору?

3. Як показник суспільно-структурної корисності економіки може бути використаний для мінімізації впливу суспільства на природу?

Література [7; 16; 22; 27; 31; 33; 34]

Тема 4. Геопросторова диференціація розселення людності

Географічний світ. Критерії для світів та регіонів. Цивілізаційний світ (за Дж. А. Тойнбі).

Регіони і культура. Культура і етнічність. Головні геопросторові групи населення.

Суспільно-географічні регіони України.

Теми рефератів

1. Україна у вимірі географічного і цивілізаційного світів.
2. Доля націй і національних держав у епоху глобалізації.
3. Геопросторове положення України на євразійських геополітичних осях.
4. Сусідське положення України.

Контрольні питання

1. Назвіть 10 критеріїв географічного світу.
2. Назвіть 10 критеріїв геополітичної справності країни (за Спінкеном).
3. Що таке серединне положення країни?

Література [2; 10; 15; 22; 53]

Змістовий модуль III. Краєзнавство як складова національної культури

Тема 5. Культурна і природна спадщина України

Проблема етнічної приналежності археологічних культур та території України.

Трипільська культура.

Традиційні системи життєзабезпечення українців.

Типи сільських поселень в Україні. Селянський двір. Народне житло.

Теми рефератів

1. Українські етноси та їхні держави.
2. Історико-географічні землі України.
3. Природа в етнічній культурі українців.
4. Порівняльна характеристика селянських дворів різних етносів у степовій Україні за книгою Гаран “Степова Україна”, 1930 р.
5. Культурна спадщина України в розрізі суспільно-територіальних регіонів України.
6. Об’єкти природної спадщини — ландшафти, геологічні об’єкти, садово-паркові комплекси, заповідники.

Контрольні питання

1. Що таке пшеничне землеробство як елемент матеріальної культури? Назвіть світові центри походження пшениці, проса. Що таке ручне землеробство?
2. Рало, плуг, соха як землеробське знаряддя.
3. Що таке номадизм як форма господарства і побуту? Де і коли номадизм виник та яке він має відношення до України?

Література [1; 4; 6; 8; 10; 13; 14; 16; 22; 26; 30]

Тема 6. Тринітарна сутність краєзнавства

Природа, населення і культура — основні елементи краєзнавства.

Природна районізація України на основі співвідношення зазначених характеристик (за П.Тутковським).

Теми рефератів

1. Новітня концепція біорегіоналізації у США.
2. Вчення про архетип Г.Юнга та дух Землі Теяр де Шардена.
3. Єдність етносу і його природного середовища як фундаментальна властивість біосфери.
4. Екологічна парадигма здоров’я в етнічному вимірі.

Контрольні питання

1. Як відрізняється новітня концепція біорегіоналізації від концепції “плавильного тигля” Парка Сполучених штатів Америки?
2. Що таке химерний етнос за Л.Гумільовим? За яких умов він виникає? Які його особливості та коли він перестає бути таким?

Література [1; 6; 10; 12; 23; 24; 31; 39; 45; 56]

Змістовий модуль IV. Рекреаційно-оздоровчий потенціал України

Тема 7. Природні ресурси та їхні рекреаційно-оздоровчі властивості

Поняття про природні ресурси, природно-ресурсний потенціал.

Природні ресурси в структурі національного капіталу.

Рекреаційно-оздоровчі ресурси України та їх просторова локалізація.

Якість води як фактор здоров'я населення України.

Теми рефератів

1. Біогеохімічні аномалії та ендемії на території України.
2. Проблема державного стандарту на воду.
3. Курорти України. Оздоровчо-лікувальні ресурси України.
4. Туристично-рекреаційні ресурси України.

Контрольні питання

1. Що таке урвська ендемія?
2. Яка існує залежність між здоров'ям, кліматом, водою і ґрунтами?
3. Що таке природно-ресурсний потенціал?
4. В чому полягає менеджмент відновлювальних і не відновлювальних ресурсів?
5. Як треба розуміти вислів: "Відновлення водних ресурсів"?

Література [9; 18; 23; 28]

Тема 8. Погода і здоров'я

Реакції організму на різні параметри (характеристики) погоди, клімату та їхні зміни.

Кліматотерапія та її сутність.

Гірська хвороба.

Теми рефератів

1. Клімат та його терапевтичні властивості.
2. Межі адаптації організму до зміни клімату.

Контрольні питання.

1. Як людський організм пристосовується до різних змін погоди?
2. Як організм реагує на тепло?

3. Що таке теплове виснаження, тепловий удар?
4. До яких меж здатний акліматизуватися людський організм?
5. Що таке ідеальний клімат?

Література [18; 21; 25; 27; 28; 31; 33]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алексеев В. П.* Становление человечества. — М.: 1985. — 452 с.
2. *Баран В. Д., Козак Д. Н. та ін.* Походження слов'ян. — К., 1991.
3. *Боньковська С. М.* Ковальство на Україні. — К., 1991.
4. *Всеукраїнська спілка краєзнавців.* Матеріали та документи. — К., 1997.
5. *Блій Г. де, Пітер Муллер.* Географія: світи, регіони, концепти. Підручник. — К., 2004.
6. *Гаврилюк Н. К.* Картографические явления духовной культуры. — К., 1981.
7. *Географічна енциклопедія України: У 3-х т.* — К., 1993.
8. *Горленко В. Ф., Бойко Ш. Д.* Народна землеробська техніка українців. — К., 1971.
9. *Григорьев А. А.* Типы географической среды. — М. — 1970. — 468 с.
10. *Грушевский М.* Історія України. — Руси. — К., 1991.
11. *Гудченко З. С.* Музеї народної архітектури України. — К., 1981.
12. *Гумилев Л. Н.* Этносфера: история людей и история природы. — М., 1993.
13. *Данилюк А. Г.* Українська хата. — К. — 1991. — 108 с.
14. *Дем'яничук Г. С. та ін.* Українське краєзнавство: сторінки історії. — К., 2006.
15. *Дністрянський М. С.* Кордони України. — Львів, 1992.
16. *Довженко В. И.* Землеробство древньої Русі. — К., 1961.
17. *Закон України* “Про охорону культурної спадщини, Київ, 8 червня 2000 р.
18. *Заповідна справа в Україні: Навч. посіб.* — К., 2006.
19. *Закон України* “Про охорону археологічної спадщини”, Київ, 16 грудня 2003 р.

20. Закон України “Про формування національної екологічної мережі”, Київ.
21. *Заставний Ф. Д.* Географія України: Підручник. — Львів, 1994.
22. *Заставний Ф. Д.* Українські етнічні землі. — Львів, 1993.
23. *Історія Української культури /* За ред. Г. Крип'якевича. — К., 1994.
24. *Історія світової культури:* Навч. посіб. — К., 1994.
25. *Козлов В. И.* Жизнеобеспечение этноса. — М., 1991.
26. *Кравець О. М.* Сімейний побут і звичаї українського народу. — К., 1966.
27. *Крубер А. А.* Общее землеведение. — Ч. 3: Биogeография и антропогеография. — М. — 1922. — 404 с.
28. *Куликов Г. В., Жевлаков А. В.* Минеральные лечебные воды СССР: Справочник. — М. — 300 с.
29. *Лисик О. В.* Замки та монастирі України. — Львів, 1993.
30. *Мажейко К. І.* Український народний одяг. — К., 1977.
31. *Материальная культура.* Свод этнографических понятий и терминов. — Вып. 3. — М. — 1989. — 221 с.
32. *Нариси історії архітектури УРСР.* — К., 1967.
33. *Наулко В. И., Миронов В. В.* Культура и быт украинского народа. — К., 1975.
34. *Павлюк С. Д.* Традиційне хліборобство України. — К., 1991.
35. *Памятники истории и культуры Украинской ССР.* (И. Д. Родичкин и др.). — К., 1985.
36. *Петров В. П.* Етногенез слов'ян. — К., 1972.
37. *Полесье.* Материальная культура. — К., 1988.
38. *Прислів'я та приказки:* Природа. Господарська діяльність людини. — К., 1989.
39. *Українське народознавство:* Навч. посіб. — К. — 1994. — 600 с.
40. *Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т.* Археологія та стародавня історія України. — К., 1992.
41. *Чмихов М. О.* Давня культура. — Навч. посіб. — К. — 1998. — 288 с.

Додаткова

42. *Бойківщина:* Історико-етнографічне дослідження. — К., 1983.
43. *Глушко М.* Традиційний транспорт українців.
44. *Гоберман Б. Н.* Гуцульщина — край искусства. — М.; Л., 1968.
45. *Гумилев Л. Н.* Этногенез и биосфера земли. — М., 1989.

46. *Докучаев В. В.* Учение о зонах природы и классификация почв: Собр. соч. — 1951. — Т. 4.
47. *Енциклопедія українознавства*: В 3-х т. — К., 1995.
48. *Ермолов А.* Всенародная агрономия. — М., 1905–1991.
49. *З української старовини*: Альбом. — К., 1991.
50. *Кубійович Володимир*. Наукові праці. — Париж; Львів, 1996.
51. *Лазаревський Гліб*. Київська старовина. — К., 2007.
52. *Літопис руський*. — К., 1989.
53. *Липа Юрій* Призначення України. — Львів, 1992. — 269 с.
54. *Логвин Г. Н.* Украинские Карпаты. — К., 1973.
55. *Людство і віра* / Уклад. Г. В. Щокін. — К. — 2002. — Т. 1.
56. *Наулко В. М.* Развитие межэтнических связей на Украине. — К., 1975.
57. *Описи Київського намісництва 70–80-х роках XVIII ст.* — К., 1989.
58. *Феодосій Софоківич*. Хроніка з літописців стародавніх. — К., 1992.
59. *Эмеде М.* Образы и символы. — М., 1991.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Краєзнавство”	3
Методичні вказівки для самостійного вивчення кожної теми	4
Плани семінарських занять.....	4
Список літератури	9

Відповідальний за випуск

Редактор

Комп’ютерне верстання

С. М. Толкачова

Н. М. Музиченко

Зам. № ВКЦ-4104

Підп. до друку . . . Формат 60×84/16 . Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. . . Обл.-вид. арк. . . Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.